

Bu gün Azərbaycanda Konstitusiyaya günü qeyd olunur

Memarı ulu öndər Heydər Əliyev olan Azərbaycan Konstitusiyası müstəqil dövlətimizin əsaslarını təsbit edən mühüm sənəddir

Əsrlər boyu böyük mərhələlərdən keçərək tarixi müstəqilliyinə qovuşan Azərbaycanda xalq qarşısında ötan əsrin 90-cı illərində dövlət təsəvvürlərinin yaradılması, hüquqi və demokratik dövlət quruluşu bütün zərurəti ilə gündəlikdə dururdu. Bunu isə xalqın iradəsinə ifadə edən Konstitusiyaya olmanın mümkün deyildi. Məhz bu amili nəzərə alan ümummilli lider Heydər Əliyevin müəllifliyi ilə noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi ilə müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası qəbul edildi.

Konstitusiyaya dövlət və xalq arasında ən mühüm ictimai münasibətləri tənzimləyən, konstitusiyaların quruluşu, dövlət hakimiyyəti təşkilinin əsaslarını özündə əks etdirən ən ali qanundur. Digər qanunlardan fərqli olaraq Konstitusiyaya ona görə "Əsas Qanun" adlandırılır ki, o, ictimai həyatın bütün sahələrini əhatə edən münasibətləri nizama salır, habelə cəmiyyətdə siyasət sabitliyini, ümumi maraqların təminatçısı kimi çıxış edir, dövlətin statusunu, fəaliyyət konsepsiyasını, gələcək prioritetlərini əks etdirir, şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlət arasında münasibətlərin sivil qaydalarını müəyyən edir.

Ölkəmiz müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra olduqca çətin şəraitdə, siyasi-hüquqi, sosial-iqtisadi vəziyyətin ağır olduğu bir dövrdə ölkəmizin ali hüquqi qüvvəyə malik sənədi - Konstitusiyasını hazırlamaq, özü də müxtəlif siyasi qüvvələrin təsirindən azad, demokratik dəyərlərə əsaslanan, xalqın iradəsinə tam əks etdirən bir formada qəbul etmək olduqca çətin idi. Bu tələyüklü, xüsusi həssaslıq və güclü siyasi iradə tələb edən məsələnin həlli də məhz Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

1995-ci ildə Konstitusiyaya komissiyası yaradıldı. Komissiyanın ilk iclası 1995-ci il iyunun 5-də ulu öndər Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirildi. İclasda ölkənin təcrübəli və yüksək təhsilli hüquqşünasları, dövlət hakimiyyətinin hər üç qolundan olan nümayəndələr, ziyalılar, alimlər iştirak edirdilər. Böyük töhfə tələb edən gərgin işdən sonra Əsas Qanunun baza müddəaları, daha sonra isə onun layihə mətni ictimai müzakirəyə çıxarıldı. Ümummilli lider Heydər Əliyev Konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması üzrə komissiyanın sədri kimi Konstitusiyaya belə qiymətləndirirdi: "Bu sənədin hazırlanmasına xeyli

vaxt sərf etmişəm. Haqqım var ki, deyam, çox zəhmət çəkmişəm. Hər bir kəlmənin, hər bir sözün mənasını dəfələrlə araşdırmışam. Onun bu gün, gələcək üçün nə qədər əsaslı olmasını dəfələrlə təhlil etmişəm. Mən çox rahatlıq hissi ilə bu layihənin altına imza atıram və bu layihəyə görə tam cavabdeh olduğumu bəyan edirəm".

1995-ci il noyabrın 12-də Azərbaycan xalqı çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə özünün ilk milli Konstitusiyasını qəbul etdi. Konstitusiyada demokratik təsəvvürlər, hüquqi dövlətin atributları, hakimiyyət bölgüsü, insan hüquq və azadlıqları və onların təminatı kimi müxtəlif maddələr öz əksini tapmışdır. Dövlət müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq, demokratik quruluşu təmin etmək, vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsinə nail olmaq, qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq, hamının layiqli həyat səviyyəsinə təmin etmək, ümumşəxsi dəyərlərə sadıq qalaraq digər xalqlarla dostluq, sülh, əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq kimi ümumi niyyətlərin bəyan edilməsi Konstitusiyamızın demokratik dəyərlərini əks etdirir. Bu Konstitusiyaya özünün hüquqluq dəyərinə, demokratiklik əlamətlərinə görə dünyanın bir çox inkişaf etmiş dövlətlərinin konstitusiyaları ilə müqayisədə daha təkmil və əhatəlidir.

Hər bir demokratik ölkədə hakimiyyət yalnız xalqın iradəsi əsasında formalaşır. Təsədüfi deyil ki, Konstitusiyamızın birinci maddəsi Azərbaycan xalqının dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi hesab edir. Əsas Qanunda sərbəst və müstəqil öz müqəddəratını həll etmək, öz idarəetmə formasını müəyyən etmək xalqın suveren hüququ kimi təsbit olunur. Konstitusiyamızın ikinci fəslə ilə Azərbaycan dövlətinin hüquqi statusu müəyyənləşdirilmiş, siyasi-herbi, sosial-iqtisadi inkişafının əsas prinsipləri təsbit olunmuşdur. Dövlət idarəetmə mexanizmi isə dünyanın demokratik cəhətdən

inkişaf etmiş ölkələrində əsas meyar kimi götürülürək sınaqdan çıxmış hakimiyyətin səlahiyyət bölgüsü əsasında həyata keçirilməsi prinsipinə əsasən təşkil olunmuşdur. Beləliklə, dövlət hakimiyyəti 3 qola - qanunverici, icra və məhkəmə hakimiyyətlərinə bölünərək yüksək hüquqi imperativlərə və hüququn aliliyinə tabe edilmişdir.

Konstitusiyamızda ilk dəfə yerli özünüidarəetmə orqanları kimi bələdiyyələrin statusu konstitusiyaya və təsbit edilmişdir. Məhz milli Konstitusiyamızın qəbulundan sonra Azərbaycanda ilk dəfə yerli özünüidarəetmə orqanları bələdiyyələr yaradılmış və fəaliyyətə başlamışdır.

Konstitusiyamızın müxtəlif cəhətlərindən biri də onun üçdə bir hissəsinin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına həsr olunması, bu hüquq və azadlıqların qorunmasının dövlət hakimiyyəti orqanlarının əsas vəzifəsi kimi müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbulu nəticəsində qarşıya çıxan ən böyük vəzifələrdən biri yeni hüquq sisteminin formalaşması, məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsi olmuşdur. Bu sahədə atılmış ciddi addımlar nəticəsində ölkədə müasir tələblərə cavab verən üçpilləli məhkəmə sistemi bərqərar olmuşdur ki, bu da vətəndaşların qanun marağı və mənafelərinin ədalət mühakiməsi yolu ilə birinci, apelyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən daha etibarlı şəkildə müdafiə olunmasına geniş imkan yaratmışdır. Məhkəmə hakimiyyətinin ali orqanı sayılan, Konstitusiyaya nəzərə alınmayan keçirən Konstitusiyaya Məhkəməsinin statusu da məhz ilk dəfə olaraq ali qanunumuzda

müəyyən olunmuşdur.

Qeyd etdiyimiz kimi, memarı ümummilli lider Heydər Əliyev olan Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası müstəqil, hüquqi və dünyəvi Azərbaycan dövlətinin əsaslarını təsbit edən mühüm və bitkin normativ sənəddir. Lakin qanunvericilik prosesi daim inkişaf etdiyi, dinamik olduğu və dövrün tələblərinə uyğunlaşdığı zaman daha mükəmməl və təbii əhəmiyyətə malik olur. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq arenaya inteqrasiyasının gücləndiyi və hüququn müasir inkişafı şəraitində Konstitusiyaya islahatların aparılması zərurətə çevrilmişdir. Məhz bu zərurətdən qaynaqlanaraq 2002-ci il avqustun 24-də, 2009-cu il martın 18-də və 2016-cı ilin sentyabrın 26-da referendum keçirilməklə Konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. Bu əlavə və dəyişikliklər, ilk növbədə, cəmiyyətimizin inkişafına doğan və Konstitusiyamızın bütövlükdə, hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsi, demokratikləşmə proseslərinin dərinləşdirilməsi və insan hüquqlarının daha səmərəli müdafiə edilməsi zərurətindən irəli gəlmişdir.

Konstitusiyamızın müddəalarından irəli gələrək dövlətin ali məqsədi sayılan insan və vətəndaş hüquq və azadlıqların, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi istiqamətində ölkə başçısı İlham Əliyev tərəfindən çoxşaxəli islahatlar həyata keçirilib. Vətəndaş hüquqlarının daha asan həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədində yeni mexanizmlər, təsəvvürlər yaradılıb və bütün bunlar da insanlara öz konstitusiyalarını sərbəst və maneəsiz şəkildə həyata keçirməyə imkan yaradır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası məhkəmə hüquqi bazaya malikdir və bu ali normativ sənəd hələ uzun müddət müstəqil dövlətimizin demokratik inkişaf dəyərlərini müəyyənləşdirəcəkdir.

Dəmir QURBANLI